Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Предложение за директива на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на лицата, ангажирани в участието на обществеността, от стратегически съдебни производства („стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността“)

(COM(2022) 177 final — 2022/0117 COD)

(2023/C 75/20)

Докладчик: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Съдокладчик: **Christian MOOS**

Правно основание	член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз
Компетентна секция	„Заетост, социални въпроси и гражданство“
Приемане от секцията	29.9.2022 г.
Приемане на пленарна сесия	26.10.2022 г.
Пленарна сесия №	573
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	143/2/6

1. **Заключения и препоръки**

1.1. ЕИСК приветства инициативата на Комисията. Тя е крачка напред в борбата с производствата, имащи за цел заглушаването на неудобни критични гласове, чийто брой в Европа нараства от 2015 г. насам ([1]). Противодействието срещу стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, които представляват съдебни производства, образувани във връзка с участието на обществеността, напълно или частично неоснователни и чиято основна цел е да се предотврати, ограничи или санкционира участието на обществеността, е съществено важно за изграждането на информирано гражданско общество и на прозрачност в обществения живот. Тъй като стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, биват образувани и от страни извън ЕС, мерките против такива производства допринасят за защитата на европейската демокрация от външни заплахи.

1.2. Често пъти е налице значително неравновесие на силите при стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността — ищците имат по-големи финансови или институционални ресурси, благодарение на което за тях е сравнително лесно да образуват производства. В този контекст е важно да се гарантира, че на ответниците се предоставят адекватни инструменти, за да се защитават в тази понастоящем неравна борба.

1.3. Следва да се подчертае, че стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, съставляват злоупотреба с правото и не могат да бъдат приети в демократичните държави, управлявани според принципите на правовата държава. Журналистите, по-специално независимите журналисти, са най-уязвими спрямо тази заплаха, но проблемът може да засегне и всички други участници в обществения дебат.

1.4. Важно е също така стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, да бъдат разграничени от защитата на личните права и възможността за защита на доброто име при дела за клевета. При стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, се касае за действия, които са безпочвени и целят спиране на обществения дебат и заглушаване на участниците в него. По тази причина насрещните искове при стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, не компрометират упражняването на правото на съдебен процес и не защитават лицата, които разпространяват неистинно или клеветническо съдържание.

1.5. ЕИСК приветства предложените механизми, но в хода на законодателната работа би било целесъобразно да се обмисли разширяване на списъка. Измежду предложенията биха могли да се изтъкнат въвеждането на преюдициално заключение за прекратяване на неотговарящи на изискванията производства, обединяване на производства по искане на ответника в посочена от него/нея юрисдикция, определяне на преклузивен срок за производството или въвеждане на бърза процедура или изключване на възможността за финансиране на иска от лице, различно от ищеца.

([1]) CASE Report („Доклад относно съдебната практика“) (https://www.the-case.eu/slapps-in-europe).

1.6. В допълнени към въвеждането на ново законодателство, което може да отнеме няколко години предвид продължителността на цялата законодателнна процедура, е целесъобразно да се преразгледа националното законодателство, за да се установят механизми, с които понастоящем би могло да се противодейства на стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността. Определянето на причините, поради които съществуващите механизми не се използват ефективно, може да помогне за осигуряване на по-добра защита на участниците в обществения дебат.

1.7. Друг важен аспект е да се осигури наблюдение на стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, и да се гарантира ефективността на въведените решения. Следва да се обмисли кой би трябвало да извършва такива оценки, по-специално като се има предвид, че стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, може да бъдат образувани и от държавни институции. По тази причина е възможно делегирането на това правомощие на държавите членки да не постига адекватно възнамеряваните цели.

1.8. Същевременно, за да се гарантира, че целта на директивата се постига възможно най-ефективно, прилагането ѝ следва да бъде оценено във възможно най-кратък срок. Според ЕИСК по-подходящ би бил срок, който да е по-кратък от предложения понастоящем петгодишен срок.

1.9. Като се има предвид, че планираната директива се прилага единствено за трансгранични производства, е важно също така да се работи за това държавите членки да въведат аналогични инициативи за националните производства. Ограничаването до трансгранични производства ще осигури защита единствено за избрани участници в обществения дебат и ще игнорира по-специално местни журналисти, активисти или лица, сигнализиращи за нередности. Всеобхватните действия срещу стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, изискват единен подход както при трансграничните, така и при националните производства.

1.10. Държавите членки следва също така да бъдат настоятелно призовани да преразгледат националното си законодателство с оглед на декриминализиране на клеветата. Всякакви производства относно личните права следва да бъдат гражданскоправни. Евентуалната наказателна отговорност води до ситуация, при която участниците в обществения дебат може да се страхуват в по-голяма степен да изразяват становищата си или да изобличават закононарушения.

1.11. ЕИСК подчертава, че освен правни разпоредби е изключително важно да се въведат подходящи образователни мерки и обучение както за юристите (по-специално за съдиите и адвокатите на страните), така и за участниците в обществения дебат — журналисти, социални активисти, защитници на правата на човека, лица, сигнализиращи за нередности, или обикновени граждани.

2. **Общи бележки**

2.1. Свободата на изразяване на мнение, както и произтичащата от нея свобода на медиите, е една от основополагащите ценности, която следва да бъде гарантирана от демократичните държави, управлявани съгласно принципите на правовата държава.

2.2. Както е посочено в член 11 от Хартата на основните права на Европейския съюз, правото на свобода на изразяване на мнение включва свободата на всеки да отстоява своето мнение и да съобщава информация и идеи без намеса на публичните власти и независимо от границите Същевременно се подчертава зачитането на свободата и плурализма на медиите. Подобни гаранции са включени в много други законови текстове, например Всеобщата декларация за правата на човека, Европейската конвенция за правата на човека, Директивата (ЕС) 2019/1937 на Европейския парламент и на Съвета ([2]) относно защитата на лица, които подават сигнали за нарушения на правото на Съюза („Директивата за лицата, сигнализиращи за нередности“) и правни актове, приети от отделните държави членки, което показва техния универсален характер и важната им роля.

2.3. През последните няколко десетилетия развитието на технологиите промени драстично формата на обществения дебат. До неотдавна основните медии за провеждането му бяха телевизията, радиото и вестниците, създадени от професионални журналисти, както и лицата, сигнализиращи за нередности. Понастоящем важна роля поеха онлайн медиите, благодарение на което всеки може да представи мнението си и да се обърне към широка публика, включително анонимно.

([2]) Директива (ЕС) 2019/1937 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2019 г. относно защитата на лицата, които подават сигнали за нарушения на правото на Съюза (ОВ L 305, 26.11.2019 г., стр. 17).

2.4. В контекста на развитието на медиите и технологичните промени от съществено значение е да се въведат механизми, които ще гарантират истинска защита на свободата на изразяване на мнение за всички участници в обществения дебат — не само за професионалните журналисти, но и за активистите в областта на околната среда ([3]) и социалните активисти, защитниците на правата на човека, неправителствените организации, лицата, сигнализиращи за нередности ([4]) в широк смисъл, ангажираните граждани, синдикатите и всички други физически лица и организации, които се изказват публично по социално значими въпроси.

2.5. Важно е да се подчертае не само значимостта на свободата на медиите, но и необходимостта да се гарантира техният плурализъм. ЕИСК отново припомня заключенията си относно „Укрепване на свободата и плурализма на медиите в Европа“ ([5]). Откритият дебат, неограничаван по какъвто и да било начин, е основата на обществото на участието, без което демокрацията не може да функционира правилно ([6]). Изключването на който и да било глас от обществения дебат може да доведе — и е довеждало в миналото — до социално напрежение и насилие. Медиите следва да се разбират не само в тесен смисъл като специализирана група субекти, занимаващи се професионално с медийна дейност, но и като активното участие на отделни лица, които споделят мнения или огласяват позициите си, независимо от използвания медиен канал: интернет, форуми, блогове или подкастове. Това е особено важно в държави, където обществените медии са под контрола на управляващите политически партии или такива, където частните медии са контролирани от малко на брой собственици, които се опитват да овладеят посланията и да ограничат разнообразието на обществените дебати.

2.6. В рамките на ЕС свиващото се пространство на гражданското общество подкопава възможностите на организациите на гражданското общество да играят жизненоважна роля за функционирането и защитата на демокрацията и принципите на правовата държава. Стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, са инструмент, който се използва за заглушаване на критичното гражданско общество. ЕИСК приветства резолюцията на Европейския парламент относно мерките за борба със свиващото се пространство на гражданското общество ([7]) и разглежда предложената директива не само като една от мерките от инструментариума на ЕС, но и като решителна крачка за слагане на край на тези практики.

2.7. По-големите възможности за публикуване на изявления, подаване на сигнали и повишен социален активизъм правят възможно не само разширяването на обществения дебат, но и преодоляването на тревожни в социално отношение явления чрез разкриване на злоупотреби с власт от страна на държавни или частни институции, включително корупция или злоупотреби с държавни средства. ЕИСК изтъква, че медиите (в широкия смисъл, в това число професионални и любителски дейности от страна на участници в обществени дебати) в качеството си на „четвъртата власт“ имат задачата не само да формират мнение, но и да наблюдават дейностите на държавните власти и частните лица. Поради това защитата на „четвъртата власт“ е изключително важна, за да се гарантират демократичните стандарти и върховенството на закона.

2.8. Злоупотребата със съдебни производства за задушаване на обществения дебат е все по-широкоразпространено явление в държавите членки. Влиятелни лица, институции и предприятия с големи финансови и организационни ресурси използват властта си, за да заглушават критикуващите ги, използвайки иновативни инструменти като законите, свързани с ОРЗД, или отправяйки искания за разкриване на източниците на информация на журналистите, а отправящите критики, в това число отделни журналисти и участници в гражданското общество, който действат като лица, сигнализиращи за нередности, често нямат финансовите или организационните ресурси, за да се защитават срещу неоснователни съдебни дела. Някои от физическите и юридическите лица, които използват стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, срещу граждани и участници в гражданското общество в ЕС, са от територии извън Съюза. В момент на нарастващо геополитическо напрежение ЕС трябва да разполага с инструментариум от мерки за защита на европейската демокрация от външни заплахи, включително мерки срещу стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността.

([3]) NAT/824 — Информационен доклад на Европейския икономически и социален комитет относно „Опазването на околната среда като предпоставка за зачитането на основните права“.

([4]) SOC/593 — Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Подобряване на защитата на лицата, сигнализиращи за нередности, на равнището на ЕС“ (ОВ C 62, 15.2.2019 г., стр. 155).

([5]) SOC/635 — Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Укрепване на свободата и плурализма на медиите в Европа“ (становище по собствена инициатива) (ЕИСК 2021/01539) (ОВ C 517, 22.12.2021 г., стр. 9).

([6]) REX/545 — Информационен доклад на Европейския икономически и социален комитет относно „Подкрепа за независимия медиен сектор в Беларус“.

([7]) Резолюция на Европейския парламент относно свиващото се пространство за гражданското общество в Европа — (2021/2103(INI) (ОВ C 347, 9.9.2022 г., стр. 2).

2.9. Стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, не спадат към правото на съдебен процес; тяхната цел не е да бъдат упражнени правата на ищеца, а да бъде сплашена и отслабена опозицията и да бъдат изтощени ресурсите на ответника. Съдебните дела често пъти биват завеждани без основание и неколкократно, а действителният им ефект е сплашване и заглушаване на гласа на обвинените организации, лица или дори техни роднини в обществения дебат и възпрепятстване на по-нататъшна дейност. Последицата от липсата на противодействие на такъв възпиращ ефект върху дейността може да бъде появата на монополизация или олигополизация на медиите, което е несъвместимо с идеалите на демократичното върховенство на закона.

2.10. Като се има предвид ключовата роля на медиите, неправителствените организации, други субекти и лица, сигнализиращи за нередности, които участват в изграждането на гражданското общество и действат в името на обществения интерес, е изключително важно да се гарантира, че те са адекватно защитени в случай на нарушения или опити за нарушения на свободата на изразяване на мнение, особено в ситуация на очевидно неравновесие на силите и ресурсите. Последното може да доведе до отрицателни последици, що се отнася до отказа на ответника да продължи участието си в обществения дебат и да изобличава всякакви злоупотреби, корупция или нарушения на правата на човека. Високите разходи за съдебни дела, които допълнително се увеличават чрез стратегически действия за протакане на производствата, са значителен проблем за лицата, срещу които очевидно са насочени такива стратегически съдебни производства.

2.11. Понякога стратегическите съдебни производства, целящи задушаване на обществения дебат, са съпътствани от други осъдителни действия, например сплашване, тормоз и заплахи срещу ответника. Тези действия също са деструктивни за гражданското общество и обществения интерес и на тях следва да се реагира остро и незабавно, независимо от финансовите ресурси или привилегиите на извършителите.

2.12. Същевременно не можем да игнорираме проблема с невярната информация или явната реч на омраза, които следва да подлежат на проверка и — ако бъде установено, че съставляват нарушения — да бъдат премахвани от публичното пространство. ЕИСК обаче настоява за стриктно и правилно използване на съществуващите протоколи, произтичащи от прилагането на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета ([8]), тъй като свързаните с това действия не трябва да водят до ограничаване на свободата на словото тогава, когато предадената информация и мнения не представляват фалшиви новини и не подбуждат към омраза ([9]). Във всеки случай тези практики не могат да служат като оправдание за ограничаване на правото на свобода на изразяване на мнение.

2.13. ЕИСК приветства Предложението на Европейската комисия за директива относно защитата на лицата, ангажирани в участието на обществеността, от стратегически съдебни производства ([10]) и Препоръка (ЕС) 2022/758 на Комисията ([11]) относно защитата на журналистите и защитниците на правата на човека, които се ангажират с участието на обществеността, от стратегически съдебни производства.

2.14. ЕИСК призовава Европейския парламент и Съвета да приемат директивата незабавно, тъй като въвеждането на мерки за защита на журналисти, участници в гражданското общество и други лица, ангажирани с обществено участие, е неотложен въпрос.

2.15. ЕИСК приветства решението на Правителството на Ирландия да участва в приемането и прилагането на предложената директива. В съответствие с член 3 и член 4а, параграф 1 от Протокол № 21 относно позицията на Обединеното кралство и Ирландия по отношение на пространството на свобода, сигурност и правосъдие, приложен към Договора за Европейския съюз и към Договора за функционирането на Европейския съюз, Ирландия може да реши да нотифицира и да участва в приемането и прилагането на тази директива.

2.16. Освен препоръките на регламента на Комисията относно стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, ЕИСК насърчава Правителството на Кралство Дания да приеме национално законодателство, което да гарантира същото равнище на защита на лицата, ангажирани с обществено участие, срещу такива стратегически съдебни производства, както предвиденото в предложената директива. В съответствие с членове 1 и 2 от Протокол № 22 относно позицията на Дания, приложен към Договора за Европейския съюз и към Договора за функционирането на Европейския съюз, Дания няма да участва в приемането на настоящата директива и няма да бъде обвързана от нея, нито от нейното прилагане.

([8]) Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ L 315, 14.11.2012 г., стр. 57).

([9]) SOC/712 — Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета: По-приобщаваща и защитена Европа — разширяване на списъка на престъпленията в Европа, за да обхване речта на омразата и престъпленията от омраза“ (EESC 2022/00299) (ОВ C 323, 26.8.2022 г., стр. 83).

([10]) COM(2022)177.

([11]) Препоръка (ЕС) 2022/758 на Комисията от 27 април 2022 г. относно защитата на журналистите и защитниците на правата на човека, които се ангажират с участието на обществеността, от стратегически съдебни производства (ОВ L 138, 17.5.2022 г., стр. 30).

2.17. Според ЕИСК приетите мерки не бива неправомерно да ограничават правото на правосъдие и следва да бъдат използвани единствено в случаи на злоупотреба или неправомерно прибягване до съдебно производство.

2.18. Според ЕИСК законовите мерки, забраняващи използването на неоснователни и неправомерни съдебни производства, следва да бъдат допълнени с образователни мерки и мрежа от организации, които предоставят правна помощ на лица и институции, срещу които са заведени такива производства. По-специално, поради важната си роля, практикуващите юристи — както съдии, така и адвокати, които действат като защитници в производството — се нуждаят от подходящо обучение, тъй като техните решения и действия са от решаващо значение за целта и гарантират свободата на изразяване на мнение.

3. **Конкретни бележки**

3.1. Разпространението на отрицателното явление на стратегическите съдебни производства, целящи задушаването на обществения дебат („стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността“), е сериозен проблем и поради това действието, предприето от Европейската комисия и Европейския парламент за борба с това явление, е от първостепенно значение, тъй като е необходимо за осигуряването на адекватна защита на участниците в обществените дебати, при които се злоупотребява с правото на съдебно производство с цел постигане на възпиращ ефект, който заглушава ответниците и ги възпира да продължат дейността си.

3.2. Защитата срещу стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, следва да се предоставя на всички участници в обществения дебат, били те национални или трансгранични. ЕИСК споделя мнението, че производствата, образувани в юрисдикцията на една държава членка, срещу лице, пребиваващо в друга държава членка, обикновено са по-сложни и скъпоструващи за ответника. Същият проблем обаче може да важи и за завеждането на производство в друг град или с помощта на процедурна тактика, целяща да удължи производството в същата държава и да го оскъпи. Ограничаването на обхвата на регулирането единствено до производства с трансгранични последици може да доведе до необосновано диференциране на правата на физическите лица и организациите, чиито действия имат местно въздействие и които, следователно, обикновено разполагат с ограничени финансови и организационни ресурси и персонал.

3.3. За правилното функциониране на директивата е необходимо да се определи подходящо и недвусмислено правно основание за действията, които ще бъдат предприети. Следва да се отбележи, че главната цел на механизмите срещу стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, е не да гарантира надлежното провеждане на производствата (които може да се провеждат надлежно в съответствие с националните процедури), а да защити правата на ответниците, които може и да не разполагат с адекватни правни и финансови средства. Според ЕИСК на ответниците, които обикновено са в по-слаба позиция от ищците, трябва да се предоставят механизми, които ще им позволят да се защитават срещу неоснователни искове, които съставляват злоупотреба с правото на съдебен процес.

3.4. ЕИСК изтъква, че поради въвеждането на условие, свързано с трансграничното естество на производството, е необходимо за всеки конкретен случай да се проверява (1) дали и двете страни по производството са установени или са с местожителство в друга държава членка, (2) дали участието в обществен дебат по даден въпрос от обществен интерес е относим към повече от една държава или (3) дали ищецът или свързаните субекти са образували паралелни или предходни съдебни производства срещу същите или свързани с тях ответници в друга държава членка. По-специално второто условие може да доведе до дискреционна преценка и ограничаване на защитата, с която се ползва ответникът.

3.5. ЕИСК споделя становището, че защитата срещу стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, не бива да се ограничава само до гражданскоправни въпроси. Следва да се обърне специално внимание на позициите на международните организации (Комитета на ООН по правата на човека, Организацията за сътрудничество и сигурност в Европа, Съвета на Европа) относно премахването на клеветата от наказателноправните норми. Предприетите до момента мерки нямаха очакваните резултати, защото в някои държави членки клеветата продължава да е престъпление, наказуемо както с глоба, така и с лишаване от свобода. Невъзможно е да се участва свободно в обществен дебат под страх от наказателно преследване. ЕИСК препоръчва да се предприемат ефективни и ефикасни мерки, за да се гарантира, че държавите членки ще премахнат престъплението клевета като останка от срамното минало, която застрашава свободата на словото и свободата на изразяване на мнение.

3.6. Независимо от това как се прилагат в крайна сметка, наказателните санкции имат възпиращ цел. Като такива е още по-вероятно те да ограничат обществения дебат отколкото гражданскоправните производства. Отказът от защита в наказателноправния режим може да доведе до нарочна промяна на производствата от гражданскоправни към наказателноправни при липсата на допълнителна защита за ответника в последния случай.

3.7. ЕИСК изтъква, че стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, могат да бъдат образувани не само от частноправни органи или институции, но и от държавни органи, например държавната прокуратура, и че следователно обхватът на директивата трябва да важи за всички тези институции. ЕИСК призовава защитата на физически и юридически лица, ангажирани в обществения дебат, и техните източници да се прилага съответно и в такива случаи. Във връзка с това специално внимание следва да се обърне на наблюдението на стратегическите съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността. Делегирането на тази задача на държавите членки, при условие че държавните органи също могат да бъдат ищци по стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, поражда основателни въпроси. Следва да се обмисли включването на независими организации в тези дейности или въвеждането на процедура за наблюдение на наднационално равнище.

3.8. Важно е да не се изхожда от принципа, че само журналисти или защитници на правата на човека са изложени на риск от стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, макар че тези професии следва да се считат за особено уязвими в това отношение. Целевата група следва да бъде определена на функционален принцип (въз основа на извършваните дейности), а не в зависимост от образованието или занятието. По този начин е възможно да бъдат защитени не само хората, които не участват пряко в медийни дейности, но и например ангажирани граждани, които оповестяват публично злоупотреби в техните местни общности или друг видове лица, сигнализиращи за нередности, в по-широк контекст.

3.9. Следва да бъдат приветствани процедурните гаранции, предложени в проекта на директивата — гаранции, прекратяване на ранен етап на явно неоснователни искове, средства за съдебна защита срещу злоупотреба със съдебните производства, защита срещу съдебни решения, постановени в трети държави. Следва обаче да се обмисли възможността за въвеждане на допълнителни мерки, които да допълнят и улеснят работата на съдебната власт, например улесняване или постановяване на обединяване на различни съдебни производства срещу един и същ ответник в случай на производства, образувани от едни и същ ищец или свързани ищци.

3.10. Според ЕИСК би било полезно да се въведе известна степен на автоматичност под формата на „преюдициално заключение“, съгласно което съдебните производства да се считат за несъответстващи на изискванията, ако очевидно отговарят на критериите за стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността. Това би дало дори възможност да не се образуват съдебни производства в очевидни случаи, би намалило разходите (не само частните, но и държавните) и би ограничило броя на делата, които могат да бъдат продължени.

3.11. Струва си да се обмислят и допълнителни решения по модела на съществуващи механизми, като например:

— обединяване на производства по искане на ответника в посочена от него/нея юрисдикция;

— определяне на преклузивен срок за производството или въвеждане на бърза процедура (по подобие на изборните производства);

— изключване на възможността лице, различно от ищеца, да финансира съдебното дело (финансиране от трети лица).

3.12. С оглед на нарастващия брой съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, ЕИСК препоръчва временното прилагане на съдържащите се в директивата нови правила срещу стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, да бъде използвано от държавите членки за текущи производства или такива, образувани, когато новите правила влязат в сила.

3.13. Същевременно е необходимо да се преразгледа националното законодателство относно настоящите мерки за противодействие на стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността. Ефективността на съществуващите механизми може да позволи усъвършенстване на запланuваните мерки и действително осигуряване на защита на лицата, които са изложени на риск. Ако в националното законодателство вече съществуват инструменти, които биха могли поне частично да се справят със съответния проблем, ще трябва да се установят причините, поради които те не се прилагат адекватно. От една страна, такъв анализ би могъл — независимо от планираната директива — да подобри положението на участниците в обществения дебат, които са застрашени от стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, и би представлявал интересно проучване на изготвянето и прилагането на ново законодателство.

3.14. Тъй като предложената директива не обхваща националните производства, ЕИСК приветства Препоръка (ЕС) 2022/758 относно защитата на журналистите и защитниците на правата на човека, които се ангажират с участието на обществеността, от стратегически съдебни производства и призовава държавите членки да осигурят същото равнище на защита, както изложеното в предложената директива. ЕС обаче следва да не се ограничава до препоръки, а да изиска от държавите членки да хармонизират законодателството си в тази област, за да осигурят еднакво равнище на защита срещу стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, във всички държави членки. Това важи по-специално за правните определения и обхвата на защитата в случай на стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, за да се избегнат различни тълкувания и различни равнища на защита в държавите членки.

3.15. Като се има предвид динамиката на проблема със стратегическите съдебни производства, целящи задушаването на обществения дебат, ЕИСК препоръчва да се направи преглед на прилагането на директивата след максимум три, а не след пет години, както е предвидено понастоящем. Следователно държавите членки следва да предоставят на Комисията информация относно прилагането на директивата две години след транспонирането ѝ. Комисията следва да представи доклад относно прилагането на директивата една година след това, т.е. три години след транспонирането ѝ.

3.16. ЕИСК призовава Комисията при подготвянето на прегледа да се консултира с журналисти и всички заинтересовани страни, социалните партньори и организациите на гражданското общество, за да допълни предоставената от държавите членки информация с независими оценки относно прилагането на директивата.

3.17. От решаващо значение е да бъдат въведени образователните мерки, посочени в Препоръка (ЕС) 2022/758. По-специално е необходимо подходящо обучение за юристите (както съдии, така и адвокати, действащи като защитници на ответната страна в съдебните производства), както и по-широки образователни дейности, насочени към широката общественост в държавите членки, тъй като всеки гражданин, участващ в обществен дебат, може да бъде застрашен от стратегическо съдебно производство, насочено срещу участието на обществеността. В рамките на тези образователни мерки следва да се обърне достатъчно внимание на обхванатите от предложената директива стратегически съдебни производства, насочени срещу участието на обществеността, с транснационално измерение. Освен това във всички държави членки трябва да се организират общи кампании за разпространение и насърчаване на правото и свободата на изразяване на мнение с цел допълване и укрепване на директивата.

3.18. Важен елемент на системата за противодействие на стратегическите съдебни производства, целящи задушаването на обществения дебат, следва да бъде и осигуряването на безплатна правна помощ на лица и организации, изложени на риск. ЕИСК подкрепя създаването и развиването на правни институции в университетите и от страна на професионалните юридически сдружения, както и от други субекти, които могат да предоставят такава помощ. Следва обаче да се гарантира, че органите, препоръчани от държавите членки за изпълнението на тези дейности, са надеждни, независими и професионални, и че дейностите им са обект на подходяща независима проверка от страна на органите на съответната държава членка.

Брюксел, 26 октомври 2022 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG